

Referenda in Amsterdam

Het referendum over de bouwplannen op Vrije Geer was niet de eerste volksraadpleging in Amsterdam. In 1992 had het stadsbestuur een referendum uitgeschreven om de meningen te peilen over beperkende maatregelen voor auto's in de binnenstad. De opkomst was laag, met ruim 27 procent, een kleine meerderheid steunde een ferme aanpak. In de decennia daarna werd nog een tiental lokale referenda gehouden. Vaak over grote kwesties, zoals de aanleg van IJburg, de verzelfstandiging van het GVB of de wenselijkheid van de NZ-lijn, soms over kleine zaken zoals de bouw van een blokje appartementen in het Domela Nieuwenhuisplein in Westerpark. Goed om te weten: de uitslag van een stadsreferendum leidt maar zelden tot het gewenste resultaat. De aanleg van IJburg, de komst van de NZ-lijn, de verzelfstandiging van het GVB, de komst van het stadsdeel Centrum, betaald parkeren in de Spaarndammerbuurt: de meeste stemmers waren tegen en het kwam er allemaal.

→ De enige bebouwing op weiland Vrije Geer: drie oievaarsnesten. FOTONOSHNEH

Vrije Geer Documentaire over de redding van een weilandje

De onverwachte overwinning

Een kwart eeuw geleden stemde Amsterdam in een referendum over het weilandje Vrije Geer. Een documentaire toont hoe een klein comité uit Sloten kon winnen van het machtige stadsbestuur.

Patrick Meershoek
AMSTERDAM

Heugelijk nieuws uit Sloten: op de oievaarsnesten op weilandje Vrije Geer zijn twee jongen uit het ei gekropen. "En nu maar hopen dat ze het redden," zegt de zelfverklaarde oievaars-oma Tamar Frankfurter. "De palen staan er nu tien jaar en we hebben al heel wat nesten gehad. Er was nog wel een Artikel 19-procedure nodig om de palen te kunnen plaatsen. Het weilandje is heilige grond sinds het referendum. Er mag helemaal niets worden gebouwd."

Met dank aan de 184.068 Amsterdammers die op 17 mei 1995 naar de stembus gingen om bij het eerste door burgers georganiseerde lokale referendum in het land tegen de plannen te stemmen om 180 nieuwe woningen te bouwen op het weiland bij Sloten. De opkomst en de uitslag kwamen indertijd als een grote ver-

assing, ook voor het stadsbestuur, dat zich niet kon voorstellen dat de kiezers massaal in de benen zouden komen voor een weiland met een omvang van zo'n drie voetbalvelden.

Over de slag om Vrije Geer is nu een documentaire verschenen, die in drie delen uitlegt hoe een piepklein actiecomité indertijd kon winnen van het machtige stadsbestuur. De documentaire van Petra van Lint is een heerlijke tijdsreis naar het Amsterdam van de jaren negentig, met belangrijke bijrollen voor de piepjonge ATIS-presentatoren Ton van Royen, Chazia Mourali en Sacha de Boer, maar vooral een handboek succesvol actievoeren voor een hopeloze zaak.

Elke woning was nodig

Want hopeloos keek het, toen de gemeenteraad in 1994 het licht op groen zette voor de bouw van 180 woningen en de komst van een tramlijn door het weilte. Daartegen was door een groep Slotenaren, onder aanvoering van P. Hans Frankfurter, protest aangezekend, maar zowel de inspraakprocedure als het bewerken van de

Heilige grond

Op het weiland mag niet gebouwd worden

BRON: MAPS4NEWS © LVDB/HET PAROOL

raad met brieven en spandoeken had niets opgeleverd. De woningnood was hoog en Amsterdam had elke woning nodig, was het credo.

Het actiecomité gaf zich niet gewonnen en zag een laatste kans in een democratisch instrument dat net was gelanceerd in de hoofdstad: het lokaal referendum. "Daarvoor waren 32.000 handtekeningen nodig," vertelt Tamar Frankfurter, net als de rest van het gezin indertijd deel van de harde kern. "Ons grote probleem was: in Amsterdam had nog nooit iemand van weilandje Vrije Geer gehoord. In Sloten woonden een paar honderd stemgerechtigden. We moesten de mensen mobiliseren."

Dat gebeurde onder meer met de hulp van vergelijkbare comités in de stad. "Als gevolg van de woningbouw stonden ook andere stukken groen onder druk," vertelt Frankfurter. "Ons weilandje werd het symbool voor alle bedreigde weilandjes in de stad. En ook voor het gebrek aan respect voor het zicht op ons bijna 1000-jarige dorp. Als het weilandje in de grachten gordel of het stadsdeel Zuid had gelegen, was er waarschijnlijk nooit een referendum nodig geweest."

Strijkplank voor handtekeningen

De strijd tussen de David uit Sloten en de Goliath uit de stopera raakte een gevoelige snaar, eerst bij de lokale media, daarna ook bij de landelijke actualiteitenrubrieken, die gretig verslag deden van de slag om Vrije Geer. Terwijl P. Hans Frankfurter als wesprenkend monument van beschaving en redelijkheid de reporters uitleg gaf, liep de rest van het comité de stad af om handtekeningen op te halen. Dat gebeurde met een strijkplank, waarop drie mensen tegelijk konden tekenen.

Met de benodigde handtekeningen op zak kon het referendum op de agenda worden gezet. Het comité had gehoopt mee te kunnen liften met de Statenverkiezingen in maart, maar de gemeente koos voor 17 mei. Frankfurter: "We hadden het geluk dat er ook een referendum kwam over de stadsprovincie. Daar waren veel hogeropgeleiden in geïnteresseerd. Vrije Geer had de belangstelling van de gewone Amsterdammer. Dat zorgde samen voor een goede opkomst."

In de campagne voor het referendum gingen

alle remmen los. Er kwam een actieposter van tekenaar Dik Bruynesteyn, die duizenden ramen in de stad sierde. Op televisie riepen beroemdheden als Gregor Frenkel, Frank en Carry Tefsen de Amsterdammers op tegen de bouwplannen te stemmen. "Het hielp dat het stadsbestuur ons nog steeds niet serieus nam. De houting was hautain en er werd onhandig geproceerd. Dat leverde ons veel extra publiciteit op."

Na het tellen van de stemmen werd duidelijk

'Het hielp dat het stadsbestuur ons niet serieus nam, ze waren hautain en opereerden onhandig'

dat het kleine comité een grote overwinning had geboekt. Frankfurter laat de zakagenda zien waarin haar vader heeft genoteerd: 184.068 stemmen tegen de bouwplannen, 20.360 voor. "Na het referendum zijn we allemaal ziek geworden. We waren oververmoed." Lang kon het gezin Frankfurter niet genieten. Een jaar later verdrinken vader P. Hans en zoon Felix in de Indische Oceaan tijdens een vakantie in Indonesië.

Een kwart eeuw later zegt dochter Tamar dat ze erg gelukkig is met de documentaire. "Ik vind het belangrijk om deze geschiedenis vast te leggen, maar het is vooral een interessant document voor de actievoerders van nu." Ze noemt twee gouden regels. "Houd vol en laat je niet uit het veld slaan. En steek er ontzettend veel tijd in. Als je een maand op vakantie gaat, kan bij thuiskomst blijken dat je de beslissende slag hebt verloren."

'De slag om weilandje Vrije Geer' is te zien via www.geheugenvanwest.amsterdam